Õiguskantsler

Lp Tiiu Nettan
Juhatuse liige
OÜ Karjaküla Sotsiaalkeskus
karjakylasots@hot.ee

Teie nr

Meie 20.01.2017 nr 7-9/161197/1700277

Kontrollkäik OÜ Karjaküla Sotsiaalkeskusesse

Austatud proua Nettan

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 19.10.2016 ette teatamata OÜ Karjaküla Sotsiaalkeskust (edaspidi *hooldekodu*).

Kontrollkäigul oli märgata hooldekodu personali pühendunud ja heatahtlikku suhtumist oma klientidesse. Kliendid kiitsid maitsvat sööki ja koduseid olmetingimusi. Hooldekodu elu- ja hügieeniruumid olid puhtad ning varustatud abivahenditega (pesemistoolid, käepidemed jms). Tunnustamist väärib, et kvaliteetse hooldusteenuse osutamiseks on hooldekodus olemas klientidele lingtõstuk, spetsiaalmadrats lamatiste ärahoidmiseks ja paljudel klientidel funktsionaalvoodid. Suurt tähelepanu pööratakse lamatiste ärahoidmisele ja ravile. Klientide turvalisuse tagamisel on abiks töötajate väljakutse süsteem (I korrusel kutsenupud helisignaaliga (mh hügieeniruumides) ning II korrusel sisetelefon igas magamistoas).

Parandamist vajab hooldusteenuse dokumenteerimine. Hooldusplaan tuleb üle vaadata vähemalt üks kord poolaastas, samuti dokumenteerida raviskeemide muutmist ja olulisi igapäevaselt jälgitavaid terviseandmeid. Suure abivajadusega kliente tuleb sagedamini pesta. Liikumisvõime osaliselt või täielikult kaotanud klientide puhul tuleb võimaldada neil rohkem viibida värskes õhus ja tegelda neile tegevusteraapia ning mõtestatud ajaveetmisvõimaluste pakkumisega. Oluline on alati tagada kliendi privaatsus intiimsemat laadi protseduuride (potitooli kasutamine, mähkmete vahetus jne) juures. Aegunud käsimüügiravimid tuleb nõuetekohaselt hävitada.

Hooldekodus on kokku 55 kohta. Kontrollkäigu ajal viibis hooldekodus 53 klienti. Üldhooldusteenust osutatakse selleks otstarbeks renoveeritud kahekordses hoones. Peaukse trepil on kaldtee ratastooliga ligipääsu hõlbustamiseks. Lift hoones puudub. Esimesel korrusel on klientidele 15 magamistuba, mis on reeglina mitmekohalised. Teise korruse magamistubades (osa ühekohalised) asus eraldi hügieeninurk. Teisele korrusele on paigutatud kliendid, kes on võimelised trepil iseseisvalt liikuma. Esimesele korrusele on paigutatud suurema abivajadusega kliendid.

Nii päevasel kui ka öisel ajal on hooldekodus tavapäraselt tööl kaks hooldajat. Tööpäeviti 08.00-17.00 on kohal tegevusjuhendaja, hooldustööjuht ja sotsiaaltööjuht. Lisaks abistab hooldamisel klientide pesija. Hooldekodus meditsiiniõde ei ole, kuid kliente abistatakse, et perearsti määratud õendusabi oleks kättesaadav ning korraldatakse ka ravimite võtmist.

Kontrollkäigul tegid õiguskantsleri nõunikud koos eksperdiga ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentatsiooniga, vestlesid tööl olnud personaliga ning klientidega.

Hooldamine ja hooldusteenuse dokumenteerimine

Kliendid olid hooldusteenuse kvaliteediga üldjuhul rahul ning hindasid kõrgelt töötajate pühendunud suhtumist. Siiski peab suurema abivajadusega kliente, kes ei ole võimelised iseseisvalt pesemisega hakkama saama, sagedamini pesema (vähemalt 1 kord nädalas). Personali selgituste ja klientide hooldamise dokumentide järgi pesti suurema abivajadusega kliente 10-14 päeva järel. Ka kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert osutas, et naha ja nahaaluskudede infektsioonide vältimiseks on lisaks igapäevastele hügieenitoimingutele vajalik kogu keha pesemine vähemalt 1 kord nädalas.

Hooldusteenuse dokumentidega tutvumisel ei ilmnenud, kas ja kui sageli klientide hoolduskavad üle vaadatakse. Sama tõi välja ka ekspert ning leidis, et täpsemalt tuleb dokumenteerida raviskeemide muutmist ja olulisi igapäevaselt jälgitavaid terviseandmeid (nt kuupäevaliselt klientide veresuhkru- ja vererõhuväärtusi).

Üldhooldusteenuse osutamisel tuleb lähtuda hooldusplaanist (sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 20 lg 2), mille koostamisel hinnatakse hooldusvajaduse kõrval ka tervishoiuteenuse vajadust (SHS § 21 lg 3). Teenuseosutaja vaatab hooldusplaani üle vähemalt üks kord poolaastas (SHS § 21 lg 5). Teenuse osutamine ei tohi kahjustada isiku tervist (rahvatervise seaduse § 4 p 10).

Klientide tervise kaitset silmas pidades on hooldusplaani koostamisel äärmiselt oluline hinnata tervishoiuteenuse vajadust ja hooldusplaani regulaarselt üle vaadata. Oluliste terviseandmete, mida hooldustööjuht jälgib (veresuhkur, vererõhk), parem dokumenteerimine aitab adekvaatsemalt hinnata tervishoiuteenuse vajadust. Samuti aitab detailsem dokumenteerimine ennetada olukordi, kus töötajad ei jõua piisavalt süveneda kliendi tervist puudutavatesse küsimustesse, mille tõttu võib mõni terviseprobleem või tervisliku seisundi muutumine jääda õigeaegselt märkamata.

Klientidele pakutavate käsimüügiravimite hulgas leidus karp aegunud ravimeid. Ravimite käitlemisel tuleb jälgida, et asutuses ei oleks ravimeid, mille säilivusaeg on möödunud ja mis võivad põhjustada tõsist ohtu elule või tervisele. Sellised ravimid tuleb säilivusaja möödudes nõuetekohaselt hävitada.

Olmetingimused ja vaba aja sisustamine

Hooldekodu esimesel korrusel oli lävepakke, mille ületamine ratastugiraamiga tekitas klientidele raskusi. Mitmed esimese korruse toad olid väga kitsad – voodite ja muu toa sisutuse kõrval jäi väga vähe ruumi liikumiseks, paljud voodid olid lükatud seina äärde ega olnud mõlemalt poolt ligipääsetavad. Mitmes toas puudus voodi juures kohtvalgusti. Osades magamistubades olid potitoolid, kuid puudusid neid ülejäänud toast eraldavad sirmid või vahekardinad. Personali sõnul on üks sirm olemas ning kliendi soovil saab seda kasutada. Üldjuhul kliendid aga sellist soovi ei avalda.

Kontrollkäigul jäi mulje, et paljud kliendid ei ole kuigi aktiivsed. Vaba aja sisustamiseks pakutakse küll erinevaid tegevusi (võimlemine, meisterdamine, laulmine, lauamängude mängimine jms), kuid neis osaleb tavapäraselt vähene hulk parema liikumisvõimega kliente.

Piiratud liikumisvõimega klientidele eraldi tegevusi ei pakuta ning lamavate haigetega võimlemist eraldi ei toimu. Käigu ajal võimles 13 klienti, samas kui enamik kliente olid oma tubades, mitmed voodis pikali, mõned vaatasid televiisorit. Kliendid kiitsid, et aeg-ajalt korraldatakse hooldekodus huvitavaid üritusi, samuti pidasid nad oluliseks võimalust looduses jalutada. Piiratud liikumisvõimega kliendid arvasid, et sooviksid viibida rohkem värskes õhus. II korrusel elavate klientide mureks oli kukkumisoht trepist liikumisel.

Vaba aja sisustamiseks on võimalik lugeda raamatuid. Positiivsena võib välja tuua, et hooldekodu on abistanud nägemispuudega klienti audioraamatute tellimisel raamatukogust. Lisaks on võimalik nii osades magamistubades kui ka elutubades vaadata televiisorit. Vestlustest klientidega selgus, et telekanalite valik võiks olla suurem (mh võimalus vaadata venekeelseid kanaleid).

PS §-st 10 tuleneb inimväärikuse põhimõte. Kui inimene on sunnitud viibima tingimustes, mille puhul ei ole arvestatud tema tervisliku seisundiga, võib see tekitada temas alaväärsustunnet ja jõuetust. Hooldusteenuse osutamisel tuleb igal üksikjuhtumil hinnata, millised on kliendi vajadused ning kohandada elukeskkond nendele vastavaks. Elutingimused peavad aitama kaasa teenuse eesmärkide saavutamisele ja mitte tekitama teenusekasutajates hirmu, alaväärsust või rahutust. Sobivaks keskkonnaks loetakse tingimusi, mis loovad positiivse, terapeutilise õhkkonna: tagavad igale inimesele piisava ruumi, valgustuse, temperatuuri ja ventilatsiooni, rahuldava asutuse üldseisukorra ning kus erilist tähelepanu on pööratud magamistubade ja vaba aja ruumide kaunistamisele.[1]

Inimväärsed elutingimused ei ole tagatud kui klientidel puudub võimalus piisavaks privaatsuseks.[2] Magamistubades, kuhu on majutatud potitooli kasutatavad kliendid, peavad selle kasutaja privaatsuse tagamiseks olema sirmid või kardinad.[3] Samuti on privaatsuse tagamine oluline muude intiimsemat laadi protseduuride juures (nt mähkmete vahetamine, uriinikoti vahetamine, sidumised). Inimväärikuse põhimõttega ei ole kooskõlas see, kui inimene on sunnitud taluma privaatsuse puudumist intiimsete toimingute juures. Seda ka juhul, kui inimene ise ei nõua sirmi või kardina kasutamist.

Klientide toa sisustamisel on oluline jälgida nõuet, et ruumide mõõtmed, sisustuse valik ja selle paigutus oleksid sellised, mis võimaldaksid õendusabiteenuse osutajatel vajadusel juurdepääsu voodile mõlemalt poolt. Samuti peavad magamistubades olema selle kohustuslikud elemendid. Klientidel ei peaks olema vajadust isiklike asjade hoidmiseks mõeldud kappi jagada.

Kõrged ukseläved raskendavad ratastooli ja ratastugiraamiga liikumist, mistõttu võivad liikumisraskustega kliendid muutuda abist enam sõltuvaks. Viimane lisab koormust abistajatele, kuid võib kliendis tekitada ka alaväärsustunnet. Lisaks võib klient kukkumiskartuse tõttu loobuda aktiviseerivatest tegevustest, milles osalemiseks ta oleks muidu võimeline ning ka huvitatud. Kukkumisohtu suurendab vajadus hoida uksepaku ületamisel samaaegselt ust lahti. Seda, et esimesel korrusel olnud lävepakkude ületamine tekitas liikumisraskustega klientidele raskusi, märkis ka kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert. Liikumisvõimaluste

---

[1] Report to the United Nations Interim Administration in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 29 March 2007, CPT/Inf (2009) 3, p 108.

[2] EIK otsus Kalashnikov *vs* Venemaa, avaldus nr 47095/99, p 99.

[3] Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele „Hoolides ja hoolitsedes“ juhib samuti hooldaja tähelepanu abivajaja privaatsuse austamisele ning sirmide või kardinate kasutamisele intiim- ja hügieeniprotseduuride teostamisel. (M. Jaanisk jt. Hoolides ja hoolitsedes. Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele. Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Kirjastus Argo. 2015.)

parendamiseks saab põrandapinna katet tasandada, lävepakud asendada õhemate liistudega vms. Ekspert leidis, et mõnele kliendile ei pruugi trepist teisele korrusele liikumine olla jõukohane. Viimast tuleks klientide tubadesse paigutamisel eriti silmas pidada.

Paljud hooldekodu pakutavad vaba aja veetmise võimalused on tõsisema liikumispuudega või liikumatutele klientidele kättesaamatud. Kui klientide vaba aja sisustamisele ja aktiviseerimisele ei pöörata piisavalt tähelepanu, on oht, et nad muutuvad oma elu ja käekäigu suhtes passiivseteks. Tervishoiuekspert tõi välja, et lamavatele haigetele oleks regulaarne tegevusteraapia üliolulline, et säilitada liigeste liikuvust, lihaste tugevust ja ennetada tüsistusi, mis on tingitud pikaajalisest lamamisest.

Suurema abivajadusega klientidele tuleb pakkuda neile jõukohaseid tegevusi, mis oleksid arendavad ja huvitavad. Liikumispuudega klientidele peab vajadusel osutama suuremat abi ühisüritustes ja huviringides osavõtmiseks ning olema tagatud teistega võrdsed võimalused värskes õhus viibimiseks. Juurde tuleks luua erinevaid mõtestatud ajasisustusvõimalusi, mis oleksid ka suurema abivajadusega klientidele kättesaadavad ning võimaldada kõikidele klientidele värskes õhus viibimist. Vältida tuleb olukorda, kus kliendid on sunnitud viibima kuude kaupa vaid siseruumides. Suurema abi osutamise vajadusega tuleb arvestada ka personali koosseisu ning tööülesannete planeerimisel, et personali nappus ei oleks takistuseks klientide aktiviseerimisel. Seadus ei sätesta hooldekodule nõutavat minimaalset personali arvu. Siiski tuleb hooldajate piisava arvu kindlaksmääramisel lähtuda vajadusest tagada klientidele hooldamine ja tervise ning elu kaitse. See eeldab personali arvu määramisel lisaks hoonete, territooriumi ja muude asutuse eripärade arvesse võtmisel ka klientide profiili arvestamist, et tagada ka suurema abivajadusega klientide piisav aktiviseerimine.

Tervishoiueksperdi hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperdi arvamuse koopia on lisatud käesolevale kirjale. Tervishoiueksperdi arvamuses toodud tähelepanekute ja soovituste osas palun kujundada hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega käesolevas kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 13.02.2017.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperdi arvamus 5 lehel

Koopia: Sotsiaalministeerium, Terviseamet, Harju Maavalitsus, Keila Vallavalitsus

Eva Lillemaa 693 8439, Eva.Lillemaa@oiguskantsler.ee